

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Крилов Д. В. Аналіз рейтингового оцінювання розвитку інноваційної діяльності в Україні. *Ефективна економіка*. 2022. № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2022/10.pdf
2. Левицька І. В. Інноваційна діяльність промислових підприємств: сучасний стан та напрями підвищення. *Біоекономіка і аграрний бізнес*. 2020. № 2(11). URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Bioeconomy/article/view/14787/13085>
3. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність України 2020». URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/10/zb_Nauka_2020.pdf
4. Global Innovation Index. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/about-gii#reports>

Кульчицький М. І.

д-р екон. наук, професор кафедри фінансів,
грошового обігу і кредиту

Львівського національного університету імені Івана Франка

Коваленко С. В.

аспірант кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту

Львівського національного університету імені Івана Франка

ЗРОСТАННЯ ЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ В УМОВАХ ЕКОНОМІКИ ВОЄННОГО СТАНУ

Вступ. Гостра нестача фінансових ресурсів, що у продовж багатьох років мала місце практично в усіх секторах (видах діяльності, галузях) економіки та проявлялась у бюджетному дефіциті держави, значних обсягах дебіторської і кредиторської заборгованості підприємств, зменшенні купівельної спроможності населення тощо, особливо стала відчутною у 2022 році з початком бойових дій на території України. Проблема нестачі фінансових ресурсів була і залишається результатом незбалансованості фінансової системи, що за своєю економічною сутністю представляє узагальнену (на рівні економіки загалом) сукупність економічних відносин між суб'єктами системи з приводу формування і використання фінансових ресурсів та неналежної організації фінансово-господарської діяльності на рівні господарюючих суб'єктів (юридичних та фізичних осіб).

Через це на порядку денному на різних рівнях управління економікою (від домашніх господарств до центральних органів влади та управління) стоїть завдання зміни пріоритетів стосовно формування доходів, і особливо витрат із метою забезпечення раціонального використання усіх наявних ресурсів та збереження країни.

Мета роботи – з'ясування ролі держави як головного суб'єкта ринкової економіки на особливо складному етапі історичного поступу України, на фінансовому ринку, у формуванні структури та динаміки доходів і видатків бюджету, у розробці та реалізації фінансової політики на найближчу перспективу.

Основна частина. У різні історичні періоди та у різних державах розподільчі процеси стосовно формування і використання економічних ресурсів загалом та

фінансових зокрема формуються під впливом політичних, економічних та соціальних чинників. Їх прояв є результатом внутрішніх та зовнішніх умов життєдіяльності кожної конкретної країни. Комбінація таких чинників у фінансовій сфері визначає загальний вектор змін в економіці стосовно умов та напрямів формування і використання фінансових ресурсів країни, посилення чи пониження їх централізації державою, соціальний, інвестиційний, військовий чи якийсь інший характер спрямування тощо. До того ж у сучасному світі уряди багатьох країн доволі часто витрачають коштів більше, ніж отримують у вигляді доходів від податків та зборів. Це пояснюється тим, що роль держави в економічних системах постійно зростає оскільки вона стає відповідальною за щораз більшу кількість витрат суспільного життя [1, с. 37].

Відповідь стосовно впливу зазначених чинників на формування ролі держави в умовах економіки воєнного стану частково дає структура та динаміка видатків Державного бюджету України (табл. 1).

Відображені у таблиці 1 показники обсягів, структури та динаміки видатків Державного бюджету України у 2022 році свідчать про значні зміни в економіці та фінансовій політиці держави на користь зростання обороноздатності, підтримання громадського порядку та безпеки країни. Обсяги таких видатків держави у 2022 році склали 1 586,5 млрд грн, що на 1 285,3 млрд грн більше ніж у 2021 році. Їх частка у загальних обсягах видатків державного бюджету склала 58,63 %, а відносно обсягів ВВП досягла 32,2 %.

На другому місці за вагомістю були видатки, що пов'язані із соціальною сферою (охорона здоров'я, духовний та фізичний розвиток, освіта та соціальний захист і соціальне забезпечення). Обсяги таких видатків склали 679,9 млрд грн, або 25,13 %.

Таблиця 1 – Видатки Державного бюджету України у 2022 році

Функціональна ознака видатків бюджету	Факт		Темп росту до 2021 р., %
	млрд грн	%	
Усього видатків, у тому числі:	2 705,7	100,0	181,4
Загальнодержавні функції (без обслуговування державного боргу та виплат за державними деривативами)	44,1	1,63	86,4
Обслуговування боргу та виплати за державними деривативами	157,9	5,84	101,4
Оборона	1143,2	42,25	896,4
Громадський порядок та безпека	443,3	16,38	254,2
Економічна діяльність	95,4	3,53	52,6
Охорона навколишнього природного середовища	4,7	0,17	57,5
Житлово-комунальне господарство	0,5	0,02	322,2
Охорона здоров'я	184,3	6,81	107,7
Духовний та фізичний розвиток	11,1	0,41	69,2
Освіта	58,5	2,16	91,6
Соціальний захист та соціальне забезпечення	426,0	15,74	125,6
Міжнародні трансферти	136,8	5,06	67,5

Джерело: Складено на основі даних Міністерства фінансів України [2]

На третьому місці виявились видатки, що пов'язані з виконанням загальнодержавних функцій (видатки на управління, обслуговування державного боргу, міжнародні трансферти), обсяги яких склали 338,8 млрд грн, або 12,52 %.

Останнє (четверте) місце було відведене видаткам, що пов'язані з інвестиційною діяльністю держави (економічна діяльність, охорона навколишнього середовища, підтримка житлово-комунального господарства), обсяги яких склали 100,6 млрд грн, або 3,72 %.

Згруповані у подібний спосіб видатки державного бюджету свідчать про обмежені можливості держави щодо інвестування економіки та її майбутнього зростання. До того ж перевищення видатків над доходами в сумі 918,0 млрд грн (2 705,7 млрд грн – 1 787,7 млрд грн) спонукає державу до здійснення запозичень на фінансовому ринку. Водночас частка таких запозичень на ринку фінансових інструментів упродовж багатьох років неухильно зростає. Якщо за період з 2008–2018 рр. частка державних облігацій у загальних обсягах біржової торгівлі фінансовими інструментами зросла з 22,6 % до 94,2 % [1], то у 2022 р. вона досягла 97,5 % [3].

Висновки. Можливості подолання дефіциту фінансових ресурсів знаходяться у площині активізації економічної діяльності, особливо у сфері виробництва, оскільки необхідно провадити заміщення втрачених на територіях бойових дій виробничих потужностей. Досі залишаються незадіяними неорганізовані заощадження населення, а його доходи надто заниженими, що порушує баланс між пропозицією і попитом та обмежує зростання економіки. В сучасних умовах держава має право на посилення централізації фінансових ресурсів за рахунок яких зможе провадити організаційно-економічні заходи з відновлення втраченого потенціалу економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Крупка І. М. Теоретико-методологічні засади та особливості функціонування фінансового ринку України: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2019. 823 с.
2. Інформація Міністерства фінансів України про виконання Державного бюджету України за 2022 рік. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2022-538
3. Інформаційна довідка Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2022 рік. URL: <https://www.ussme.ga.ua/news/insights/>